

Logopeden

Nummer 2/2025

4

FRÅGOR TILL
EN FORSKARE

...

AKTUELLT

Ny lönestatistik - bättre
lön i offentlig sektor

FORSKNING

Behandling vid Parkinsons
sjukdom och AKK i skolan

RAPPORT

0 per os - vad betyder
det egentligen?

MÖTET

Om logopediskt samarbete för barn i språklig sårbarhet

- Möt Barbro Bruce efter 50 år i logopedins tjänst

Ges ut av
Logopedförbundet

I mötet träffar vi Barbro Bruce i ett samtal om hur logopeder kan samarbeta med andra professioner för att ge stöd till elever i språklig sårbarhet.

14

FOTO: TINA STRIDFELDT

10

FOTO: PIXABAY

Lönestatistik för 2024 visar bland annat att snittlönen för en nytexaminerad logoped är 31 950 kronor.

INNEHÅLL

- 4. Aktuellt - Nya ledare i ESLA
- 6. Aktuellt - Förbundet debatterar
- 10. Aktuellt - Lönestatistik
- 12. 4 frågor - Signe Tonér
- 14. Mötet - Barbro Bruce
- 18. Forskning - Nya avhandlingar
- 22. Rapport - Begreppet o per os
- 24. Rapport - En historisk återblick
- 26. Fackligt - Nytt kollektivavtal

Tre logopeder i Region Skåne har gjort en kartläggning av hur begreppet "o per os" används.

22

FOTO: ADOBE STOCK

REDAKTÖRERNA

logopeden@logopedforbundet.se

Efter att ha skapat Logopeden tillsammans i sju år är det dags för Signe att lämna posten som redaktör och fokusera på sina forskningsprojekt. Mer om detta på sidan 12. Uttrycket "tiden går fort när man har roligt" har aldrig varit mer passande. Nästa nummer har en ny redaktör. På återseende efter sommaren! /Stina

FOTO: PRIVAT

SIGNE TONÉR

FOTO: PRIVAT

STINA LINDKVIST

Logopeden

LOGOPEDFÖRBUNDET

Box 1419
111 84 Stockholm
08-442 44 60
www.logopedforbundet.se

ANSVARIG UTGIVARE:

Kerstin Wiström
076-030 49 76
kerstin.wistrom@logopedforbundet.se

TRYCK:

Linderoths tryckeri

REDIGERING OCH LAYOUT:

Stina Lindkvist

REDAKTÖRER:

Signe Tonér och Stina Lindkvist
logopeden@logopedforbundet.se

VETENSKAPLIG REDAKTÖR:

Joakim Körner Gustafsson
logopedenva@logopedforbundet.se

Redaktionen förbehåller sig rätten att språkligt ändra och förkorta bidrag.

UTGIVNINGSPLAN 2025:

Nr	Manusstopp	I brevlådan
3	28 augusti	19 september
4	13 november	5 december

Prenumerationspris: 250:- / år
Utanför Sverige: 300:- / år

ANNONSPRISER: (inkl moms)

Plats-, kurs- och produktannonser	Storlek	Pris
1/1-sida		10 800:-
1/2-sida		7 300:-
1/4-sida		5 100:-

WEBBANNONSER:

Logopeden.se
440 x 1212 pixlar 3250:-
3 veckor för produktannonser,
platsannonser till sista ansökningsdag

ANNONSER SÄNDES TILL:

logopeden@logopedforbundet.se

LOGOPEDIBERÄTTELSEN

I mars var Logopedförbundet med och arrangerade ett rundabordssamtal, ett slutet samtal, i riksdagen på temat hjälpmedel. Övriga arrangörer var Sveriges arbetsterapeuter, Fysioterapeuterna, DHR samt Funktionsrätt Sverige som är en paraplyorganisation för 53 medlemsorganisationer som samlar människor med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Inbjudna var funktionshinderpolitiska talespersoner från alla politiska partier i riksdagen.

Arrangörernas samlade bedömning är att politiken inte har en tillräckligt informerad bild av hur ojämlik tillgången är till hjälpmedel över landet och vad det får för konkreta effekter för våra patienter och för oss som förskriver dem. Med hjälp av medlemmar i Logopedförbundet som arbetar inom hjälpmedelsområdet kunde jag ge konkreta exem-

pel på vad som sker när lagstiftningen är otydlig, eller när det finns "tomrum" där reglering saknas. Jag tror det är de man minns: historierna, människoöde-

na. Tonåringen som bara kan kommunicera när hon sitter vid ett bord, för att taxin inte tillåter att hon tar med hållaren till kommunikationshjälpmedlet som hon annars fäster på rullstolen. Barnet som inte får använda sitt kommunikationshjälpmedel i skolan för att personalen är oroliga för att fotona på den bryter mot GDPR. Vi behöver siffror och statistik för att ge legitimitet till våra frågor, men det är historierna som skapar engagemang. Det speglades också i samtalet, där flera politiker reagerade på just de exempel som givits.

Vi är bara människor, oavsett om vi är ministrar eller logopeder. Jag kan informera en minister om att logopedkårens kompetensutveckling är kraftigt eftersatt, men det är först när jag berättar om logopeden som inte tillåts ta del av någon kompetenshöjande insats på flera år (inte ens kostnadsfria utbildningar) som personen framför mig hajar till. Då blir det verkligt.

Det kan verka banalt, kanske till och med irriterande, men i det kommunikations-

brus som vi alla simmar i så måste vi tänka på paketeringen för att nå fram. Det får inte bli ett fördummande – budskapet kan fortfarande vara nyanserat och lösningen komplex – men vi måste vara tydliga. Vad är berättelsen om logopedin som vi berättar i dag, och hur vill vi att den berättelsen ska låta i framtiden?

FOTO: MARIA OLSSON

Kerstin Wiström

Ordförande i
Logopedförbundets styrelse
kerstin.wistrom@logopedforbundet.se

FOTO: PIXABAY

Studie om samband mellan skärmanvändning och språkförmåga

Anett Sundqvist, logoped och biträdande professor vid Linköpings universitet, har tillsammans med kollegor undersökt samband mellan 89 femåringars språkförmåga och deras användning av digitala verktyg i hemmet. En rapport från Mediemydigheten (2023) visade att 70 % av Sveriges femåringar använder mobiltelefoner, lika stor andel tittar dagligen på TV, 80 % spelar digitala spel och 30 % tittar dagligen på Youtube. Såväl innehållet i det barnen tar del av via skärmar och kontexten varierar, exempelvis med avseende på pedagogisk kvalitet och i vilken mån skärmtiden sker tillsammans med en vuxen.

Deltagarna i den aktuella studien kom från familjer med relativt hög socioekonomisk status och alla talade svenska i hemmet. För att ta reda på eventuella samband mellan barnens skärmanvändning och språkförmåga fick föräldrarna fylla i enkäter och göra uppskattningar av bland annat hur mycket tid barnen tillbringade med skärm, hur mycket gemensam skärmtid barn hade med föräldrarna och hur stor andel av skärmtiden som utgjordes av icke-svenskt innehåll. Som språkmått användes PPVT och delar ur CELF. Barnen i studien hade en genomsnittlig skärmtid på ungefär två timmar per dag och det visade sig vara ovanligt att föräldrarna tittade på TV eller spelade

tillsammans med sina barn. Det visade sig föreligga ett negativt samband mellan skärmtid och ordförråd och mellan skärmtid och grammatisk förmåga. De barn som tittade mer på svenskt innehåll hade högre resultat både vad gällde ordförråd och grammatik.

- Engelska har en jättestor närvaro även i små barns digitala media. Föräldrar kanske tänker att barnen då kommer att lära sig mer engelska men vi ser att det verkar vara på bekostnad av svenskan, säger Anett Sundqvist i ett pressmeddelande från Linköpings Universitet.

Studien visade också att om det barnen tar del av håller hög pedagogisk kvalitet, fanns det ett positivt samband till ordförråd (men inte till grammatik). Dessutom kunde man se att flickor hade ett försteg på grammatikmålet jämfört med pojkar. Framtida studier behöver omfatta fler deltagare och bör ha en longitudinell design för att ytterligare klargöra förhållandet mellan digitala media och språkutveckling. (källa: Journal of Cognition and Development; forskning.se)

Sundqvist, A., Koch, Felix-Sebastian, & Barr, R. (2025). Beyond Words and Time: Investigating the Association Between Screen Use, Vocabulary and Grammar Development in Five-Year-Olds. *Journal of Cognition and Development*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/15248372.2025.2456816>

Framtidstro och nya ledare i ESLA

LOGOPEDER SAMLADES I PARIS

Med temat "Enrich the environment to enrich communication" samlades logopeder från hela Europa i Paris när ESLA höll sin generalförsamling i mars. Mötet inleddes med ett inspirerande seminarium i det franska parlamentet – en ovanlig men passande scen för diskussioner om kommunikationens kraft.

Sahra Mengal från danska Logopedförbundet valdes till ny ordförande, och Sveriges Kerstin Wiström tog plats i valberedningen. Stämningen präglades av framtidstro – ESLA:s utåtriktade arbete växer, och flera länder som tidigare lämnat organisationen är nu på väg tillbaka. ESLA kommer 2026 att arrangera kongress i Porto, Portugal.

European Speech and Language Therapy Association (ESLA) representerar...

- ... 40 000 logopeder
- ... från 34 länder
- ... och 37 medlemsorganisationer

Sahra Mengal, ny ordförande för ESLA samt ordförande för danska ALF, och Kerstin Wiström ordförande Logopedförbundet.

TEXT OCH FOTO: KARIN SJÖGREN

LOKALT

Lösningssinriktat i Västerås

På Ormkärsskolan i Västerås arbetar logoped Ronja Öman både med individuell träning, klassrumsbaserat och med handledning till lärare. Hon arbetar på ytterligare två skolor, vilket blev lösningen på att ingen skola hade ekonomiska resurser att ensamma anställa en skollogoped på heltid. Rektor Malin Larsson säger att man nu lyckas fånga upp fler barn i språklig sårbarhet redan i förskoleklass och kan påvisa att skollogopedens arbete bidrar till ökad måluppfyllelse.

Västerås stad har utrett kommunens stöd till barn och elever med språkliga svårigheter och kan konstatera brister i likvärdighet och varierande kunskap om språkstörning och dess konsekvenser i förskola och skola. (källa: SVT Nyheter Västmanland)

LOKALT

Politisk motion i Malmö

På självaste europeiska logopedidagen motionerade Vänsterpartiet i Malmö om att alla Malmös barn, elever och pedagoger ska få stöd av logopedisk expertkunskap. Man vill se logopeder som en självklar profession inom stadens pedagogiska verksamheter. En av motionärerna, Carin Gustafsson, är själv logoped och menar att logopeder kan göra oerhört stor nytta både i förskolan och skolan.

– Logopediskt arbete handlar inte bara om utredningar eller punktinsatser efter att ett barn eller en elev har diagnostiserats med en funktionsnedsättning som påverkar språket. Logopeder arbetar också förebyggande, hälsofrämjande samt inom alla förskolas och skolans stödnivåer, säger Carin. (källa: Vänsterpartiet, Malmö stad)

LOKALT

Fler logopeder i Kronoberg

Logopedstyrkan i Region Kronoberg utökas med två nya tjänster. Efter en utredning 2024 konstaterade regionen att logopedbemanningen var otillräcklig och i dialog med Logopedförbundet/SRAT har man i första hand valt att förstärka logopedin när det gäller barn. Regionrådet Magnus Carlberg (S) beskriver detta som ett första steg och utesluter inte att man behöver stärka upp med fler logopeder även för andra patientgrupper. (källa: Sveriges radio)

RÄTTELSE

Korrekt namn

I nummer 1 2025 rapporterades det från KIs jubileumsfirande. Elisabet Lundström omnämndes där med fel efternamn. Hon heter Elisabet Lundström och inget annat.

Forskare och företrädare för flera bransch- och patientorganisationer vill se stärkt nationell samordning för att undvika att patienter med förvärvad hjärnskada faller mellan stolarna.

Logopedförbundet debatterar flitigt

Under våren har Logopedförbundet varit flitiga i debatten. Logopedförbundets Kerstin Wiström, företrädare för Neuro, Riksförbundet FUB, CP Sverige, Riksföreningen JAG samt ALS-forskaren Caroline Ingre förespråkar förbättrad tillgång till kommunikationshjälpmedel och föreslår ökad nationell styrning och transparens i förskrivningsprocesser. (källa: Altinget.se)

Stärkt nationell samordning behövs även för att säkerställa att patienter med förvärvad hjärnskada inte faller mellan stolarna. Forskare och företrädare för ett stort antal bransch- och patientorganisationer vill se ett nationellt kompetenscentrum för att förbättra rehabilitering och andra insatser. (källa: Altinget.se)

Logopedförbundet, Afasiförbundet/Talknuten, Språkförskoleföreningen och Anna Eva Hallin problematiserar nedläggningar av språkförskolor och menar att man behöver satsa både på språkförskolor och på att anställa fler förskolelogopeder med bredare uppdrag i kommunerna. Det Nedläggning av språkförskolor leder sannolikt till ökade kostnader längre fram och beslut fattas ofta baserat på bristande kunskapsunderlag. (källa: Dagens Samhälle).

Mer måste göras för att hindra undernäring hos äldre. Det menar företrädare för 22 kommuner och organisationer, däribland Logopedförbundet. Att förebygga undernäring har stora samhällsekonomiska vinster. Debattörerna uppmanar därför regeringen att tillsätta resurser så att kommuner, regioner och organisationer kan prioritera förebyggande arbete. Man poängterar också behovet av fler dietister och logopeder i kommunerna. (källor: Altinget.se)

Läs mer på logopedforbundet.se.

LOKALT

Regionala riktlinjer för DLD i Skåne

I januari fastställde Region Skånes hälso- och sjukvårdsdirektör regionala riktlinjer för utredningsflöden vid diagnostisering av utvecklingsrelaterad språkstörning hos barn och ungdomar. Riktlinjerna ska följas av alla i Region Skåne som träffar barn och ungdomar med misstänkt DLD. Huvudansvarig för framtagandet riktlinjerna är specialistlogoped Nelli Kalnak. Syftet är att skapa förutsättningar för logopederna i Skåne att kunna arbeta evidensbaserat med utredning av DLD. Riktlinjerna finns tillgängliga på Region Skånes vårdgivarportal. (<https://vardgivare.skane.se/vardriktlinjer>).

FORSKNING

Snabbare insatser till små barn med autism

Barn med autism har fått hjälp snabbare tack vare närmare samarbete mellan olika vårdinstanser i Göteborg. Under de senaste åren har specialistcentrum för barn och unga vid Angereds Närsjukhus i Göteborg testat ett nytt arbetssätt där man har fört samman barnhälsovård, specialistsjukvård och kommunen, inklusive förskolan. Tidningen Logopeden rapporterade om projektet i nr 1 2025 via en intervju med Emilia Carlsson, som är en av medförfattarna till studien.

Inom projektet har sjuksköterskor utbildats i att upptäcka tidiga tecken på autism. Barn med misstänkt autism får stöd direkt i barnhälsovården, samtidigt som de remitteras för specialistutredning. Arbetssättet har lett till att familjer har fått hjälp snabbare och genomsnittsåldern för autismsdiagnos har sänkts från 3;8 år till 2;7 år.

Nygren, G., Gillberg, C., & Carlsson, E. (2025). Bridging gaps in healthcare: Child health services and specialist care collaboration for young children with autism and coexisting conditions. *Frontiers in Pediatrics*, Volume 13-2025.

CAT-S

Comprehensive Aphasia Test – svensk version

Ett kartläggningsverktyg för logopeder som arbetar med personer med afasi.

Svensk version: Monica Blom Johansson, Angelina Grönberg, Klaudia Ceder, Francesca Longoni, Ingrid Sör och Ingrid Henriksson

Klinisk handbok i afasirehabilitering

Handboken är en praktisk guide som ger ett värdefullt stöd till logopeder som arbetar med rehabilitering av personer med afasi.

Ytterligare en nyhet är verbkorten, Dico Cards, som kan användas vid språklig rehabilitering.

Författare: Marika Schütz

Nomine

Ett svenskt benämningstest för logopeder

Nomine är ett normerat bildbaserat benämnings-test som prövar produktivt ordförråd hos barn i åldrarna 6–11 år. Orden och de fina illustrationerna i testet är anpassade för åldersgruppen.

Författare: Gertrud Edquist

Möt oss på Nordic Aphasia Conference 2025 i Uppsala där Hogrefe är stolt sponsor och utställare

www.hogrefe.se

Hogrefe Psykologiförlaget har en lång tradition av att utveckla, anpassa och publicera psykologiska test och metoder baserade på forskning och vetenskap.

 hogrefe

Kartläggning av logopedinsatser vid DLD

Nationellt Programområde (NPO) barns och ungdomars hälsa har tagit fram rapporten Kartläggning av tillgång till logopediska insatser för barn och ungdomar med utvecklingsrelaterad språkstörning (DLD) som är ute på remiss med sista svarsdatum 13 juni. Nationell arbetsgrupp Barn och ungdomar med utvecklingsrelaterad språkstörning, som arbetat fram rapporten, har en tvärprofessionell sammansättning, representerar samtliga sjukvårdsregioner och har letts av ordförande Nelli Kalnak, forskare och specialistlogoped.

Kartläggningen visar bland annat att tillgången till logopedisk utredning och diagnos skiljer sig åt både inom och mellan regioner och att få regioner erbjuder intervention för barn med DLD i skolåldern. Ålder och bostadsort kan alltså avgöra om man får logopediska insatser eller ej.

Väntetiden för ett första besök varierar från 1-2 månader upp till 24 månader för barn i förskoleåldern och upp till 36 månaders väntetid för barn i skolåldern (mätunkt: mars/april 2024). Endast Blekinge håller vårdgarantin för både yngre och äldre barn. Flera regioner uppger att vårdgarantin inte gäller för DLD och/eller att vårdgarantin inte gäller för mer omfattande språkutredningar eller intervention. Det är oklart vilka strategier som ligger till grund för prioritering av resurser till olika diagnosområden och det övergripande logopediska uppdraget för respektive region är vanligen mycket knapphändigt formulerat.

Länk till hela rapporten samt information om remissförfarande finns på logopeden.se.

BILDMATERIAL

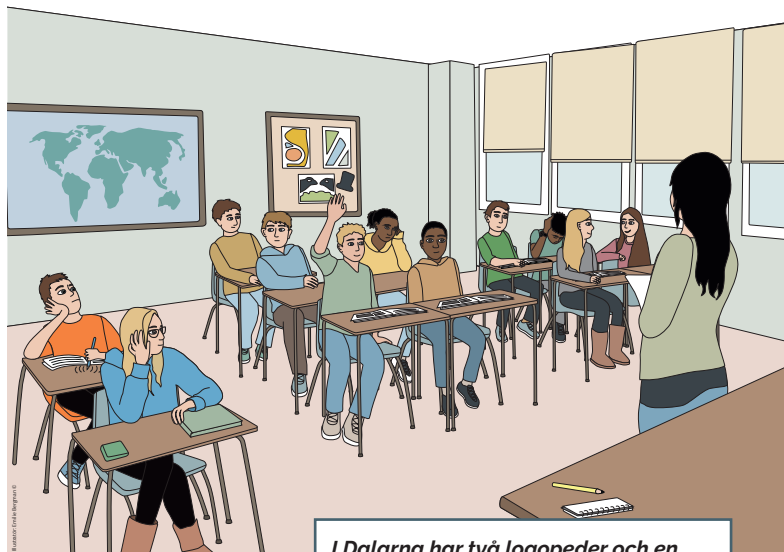
Samtala med skolbarn om stamning

I Region Dalarna har logopederna Åsa Hellstadius och Elina Norrman i samarbete med illustratör Emelie Bergman tagit fram bilder att använda i samtal med barn som stammar. Syftet med illustrationerna är att bjuda in till samtal om stamning i vardagen och hur barnet upplever olika situationer i skolan och hemma. Materialet består av tre olika illustrationer, en skolgård, ett klassrum och en matsituation hemma.

Illustrationerna är fria att använda för alla logopeder som arbetar med barn och ungdomar som stammar. Om du önskar ta del av materialet är du välkommen att maila Åsa eller Elina.

Åsa Hellstadius, asaterese.hellstadius@regiondalarna.se

Elina Norrman, elina.norrman@regiondalarna.se

I Dalarna har två logopeder och en illustratör tagit fram bilder, att använda i samtal med barn som stammar, som de gärna vill dela med sig av.

LOKALT

Skollogopeder uppsagda i Linköping

I Linköping sägs flera skollogopeder upp och såväl oroliga föräldrar, representanter för specialpedagoger och speciallärare, forskare samt kommunlogopederna själva är nu bekymrade över hur detta drabbar elever med språkstörning/i språklig sårbarhet. Kommunrådet tillika ordföranden i barn- och ungdomsnämnden Elias Aguirre säger att eleverna ska få stöd av bland annat speciallärare. I en replik till Aguirre poängterar en speciallärare och en specialpedagog att en skollogopeds arbete inte kan ersättas av en speciallärare. Man betonar att professionerna kompletterar varandra och befarar att allt fler elever kommer hamna längre ifrån gymnasiebehörighet som en konsekvens av att skollogopeder försvinner. Logopederna i kommunen menar att avvecklingen av skollogopeder i Linköpings kommun kommer att drabba både elever, skola och på lång sikt samhället hårt och menar att det borde var en självklarhet att skollogopederna får fortsätta att stödja elever språkligt och samverka med lärare och med övriga professioner i elevhälsan. Läs mer på logopeden.se. (Källa: ÖstgötaCorrespondenten)

CHATTANOOGA®

VITALSTIMNORDIC.COM

Optimera Dysfagibehandlingen med Chattanooga VitalStim Plus!

Chattanooga VitalStim Plus – den effektiva och beprövade kompletterande metoden för oralmotorisk träning vid dysfagi och sväljsvårigheter! Era patienter förtjänar det bästa.

Chattanooga VitalStim Plus

Kompletterande metod

Integrera VitalStim Plus som ett komplement till er nuvarande rehabiliterande interventioner som exempelvis oralmotorisk träning.

Evidensbaserat

VitalStim Plus är grundad på omfattande forskning och stöds av systematiska översikter. Det är en beprövad metod som bygger på vetenskap och bevisade resultat.

Visuell och hörbar feedback

Genom NMES (neuromuskulär elektrisk stimulering) och sEMG Biofeedback ger VitalStim Plus era patienter konkret feedback under sväljövningar och förstärker den neuromuskulära signalen.

Kliniskt validerad

Certifierat och används av över 1100 terapeuter i Danmark, allt från rehabilitering på Rigshospitalet till inom kommunal vård. Beprövad och erkänd metod internationellt.

En pålitlig resurs

Hjälper era patienter på deras resa mot en bättre sväljfunktion. Att lägga till NMES (neuromuskulärelektrisk stimulering) till sväljterapi ökar signifikant effektiviteten av behandlingen.

Vi anordnar regelbundet kurser och workshops och utformar även gärna skräddarsydda interna utbildningar
Kontakta din produktspecialist nedan för mer information

Kontakta din produktspecialist

Helene Garpefors

0730 43 70 20
helene.garpefors@enovis.com
Stockholm, Uppsala, Örebro
Västernorrland, Gävleborg

Hugo Eriksson

0763 11 28 22
hugo.eriksson@enovis.com
Blekinge, Kalmar, Skåne, Halland
Kronoberg, Jönköping, Norrbotten

Elisabeth Andersson

0702 09 71 19
order.nordic@enovis.com
V. Götaland, Dalarna, Västmanland
Värmland, Södermanland, Östergötland
Gotland, Västerbotten, Jämtland

Studier:

1. Alamer, A., Melese, H., & Nigussie, F. (2020). Effectiveness of Neuromuscular Electrical Stimulation on Post-Stroke Dysphagia: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials. *Clinical interventions in aging*, 15, 1521–1531. <https://doi.org/10.2147/CIA.S262596>
2. Chen, Y. W., Chang, K. H., Chen, H. C., Liang, W. M., Wang, Y. H., & Lin, Y. N. (2016). The effects of surface neuromuscular electrical stimulation on post-stroke dysphagia: a systemic review and meta-analysis. *Clinical rehabilitation*, 30(1), 24–35. <https://doi.org/10.1177/0269215515571681>
3. Crany, M. A., Carnaby Mann, G. D., Groher, M. E., & Helseth, E. (2004). Functional benefits of dysphagia therapy using adjunctive sEMG biofeedback. *Dysphagia*, 19(3), 160–164. <https://doi.org/10.1007/s00455-004-0003-8>

Artikel 1-3: The authors declare there is no conflict of interest

Lönestatistik 2024

JÄMFÖRELSE MELLAN LOGOPEDER

Via Sacoförbundens gemensamma lönestatistik har du som medlem ett värdefullt verktyg att använda vid löneförhandling. Det gäller inte minst dig som söker ditt första logopedjobb.

TEXT: SIGNE TONÉR

Underlaget till Saco lönesök kommer delvis från arbetsgivarna och delvis via lönenkäten till medlemmar.

Du kommer åt lönestatistiken genom att logga in på logopedforbundet.se. Statistiken anger endast vad andra har i lön, det är inget facit på vad du bör begära. Eftersom all lönestatistik baseras på siffror från 2024, kan det vara bra att göra ett schablonpåslag för att få en mer rättvisande bild av årets löneläge.

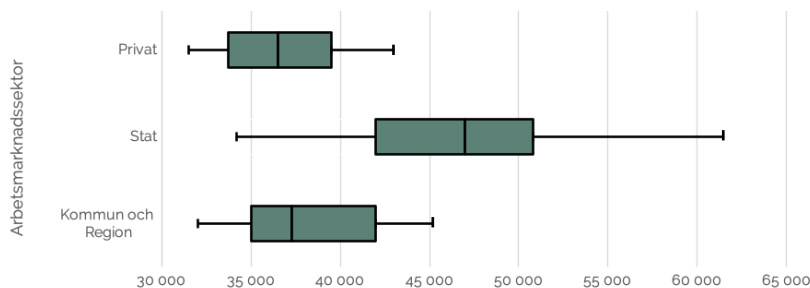
Mer detaljerad kännedom om förhållandena i respektive län behövs för att kunna uttala sig närmare om siffrorna vad gäller genomsnittslön och lönespridning. Exempelvis skulle lönestrukturen kunna påverkas av faktorer som huruvida den regionala logopedin har en gemensam länsövergripande organisation, om det finns vårdval för logopedi i regionen, i vilken mån det finns ytterligare arbetsgivare utöver regionen eller hur många nyexaminerade logopeder som arbetar i länet.

Bättre löneläge i offentlig sektor än privat

Medellönen, oavsett om man är anställd i kommun, region, stat eller i

privat sektor var 2024 39 025 kronor per månad. Det är 10 procent av logopederna som har en lön lägre än 32 300 kronor och 10 % ligger över 45 530 kronor. Högst genomsnittslön finns i Västra Götaland (40 343 kronor per månad), tätt följt av Stockholms

skolor samt logopeder som tjänstgör på statliga myndigheter. För privat sektor finns begränsat med underlag, men det kan konstateras att logopeder inom privat sektor har lägre genomsnittslön jämfört med logopeder i övriga arbetsmarknadssektorer.

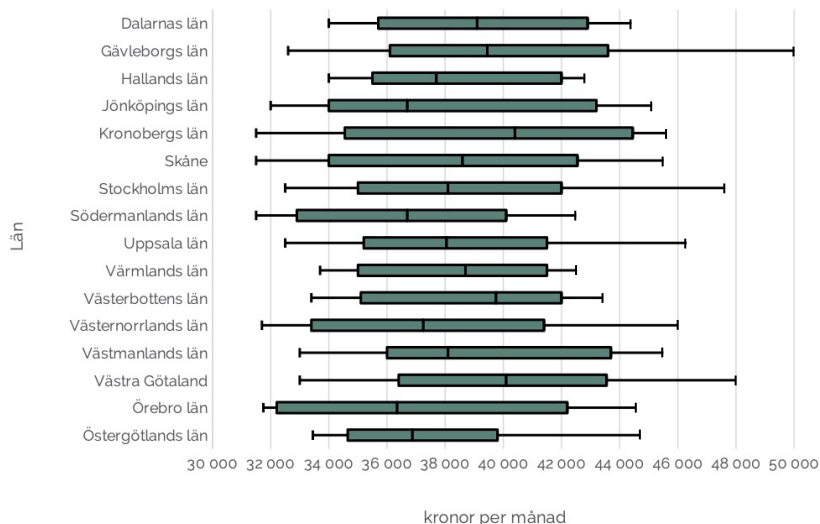

Lönejämförelse mellan logopeder med anställning i privat sektor, statlig sektor respektive kommun och region.

län och Gävleborg. I botten av listan finns Jämtland (36 234 kronor per månad), Östergötland och Örebro län. De två sistnämnda ligger längst ner i listan om man utgår ifrån medianlön.

Liksom föregående år ligger lönerna högst i statlig sektor med en genomsnittslön på drygt 48 000 kronor. Här återfinns disputerade logopeder med anställning på universitet och hög-

För logopeder med anställning i kommuner och regioner finns underlag kring lönespridning i form av percentil- och kvartilvärden för en majoritet av länen. Störst lönespridning verkar finnas i Gävleborg, där skillnaden mellan percentil 10 och percentil 90 är hela 17 400 kronor, vilket kan jämföras med Östergötland, som har minst spridning (8 550 kronor).

Löneläget för logopeders i kommuner och regioner 2024. Lådagrammens balkar indikerar max- och minvärden. Strecket visar medianvärdet. Lådans ytterkanter markerar första och tredje kvartil.

Olika arbetsområden

För arbetsområdena habilitering, kommunlogopedi, mottagningslogopedi och neuro/rehabilitering finns underlag från löneenkäten för att jämföra om det finns några eventuella skillnader i medellön. Dessa är marginella, utöver att genomsnittslönen för kommunlogopeders är markant högre än för övriga arbetsområden. Medianvärdena är dock mycket likartade. Lönespridningen verkar vara något högre inom habilitering än inom övriga arbetsområden.

För Stockholms län, Västra Göta-

land, Skåne och Östergötland finns tillräckligt många svar för att kunna jämföra löneläget specifikt för logopeders med kommunal anställning, dock är det värt att påminna om att utstickande värden får stor betydelse för medelvärden när totalt antal kommunlogopeders som besvarat enkäten är så pass lågt (150-199 personer). Kommunlogopeders i Stockholms län ligger bäst till med en medellön på 45 000.

Lönar det sig med masterutbildning?

Via Saco lönesök finns möjlighet att

ta fram siffror för logopeders med masterutbildning. Underlaget har dock för få svarande för att uttala sig om löneläget hos dem som tagit masterexamen de senaste 10 åren. Lönespridningen hos logopeders med femårig utbildning är stor och genomsnittslönen är 44 262 kronor per månad. Det går inte att uttala sig om det högre löneläget endast hänger ihop med masterexamen. Många som tar en master har även lång professionell erfarenhet. I statistikunderlaget är det exempelvis för få svarande för att kunna säga något om lön hos dem som tagit sin masterexamen de senaste 10 åren.

Tendenser kring ingångslön

Det är alltid vanskligt att ge riktmärken för ingångslön för den som ska förhandla sin lön för sitt första logopedjobb. Genomsnittslönen för logopeders som tog examen 2024 var 31 950 kronor per månad. Ett värde som tidigare har använts som vision för logopeders ingångslön är percentil 90 för nyexaminerade, vilket innebar 34 000 kronor per månad för examensår 2024. Det var alltså 10 % av logopeders som tog examen förra året som fick en lön på 34 000 kronor eller mer. För dig som ska förhandla din första logopedlön rekommenderar vi varmt att du kontaktar våra förhandlare på SRAT samt aktuell lokalförening för att få mer kött på benen inför din löneförhandling.

Arbetsområde	Medellön	Medianlön	Spridning (differens mellan percentil 10 och 90)
Habilitering	37 525	36 700	12 750
Kommunal log.	41 925	37 400	9 100
Mottagningslog.	36 956	36 500	10 400
Neuro/rehab	37 727	36 800	11 100

Jämförelse av lön för logopeders inom olika arbetsområden.

Kontakt med förhandlare

Hanna Adlerteg-Melinder
08-442 4468
hanna.adlerteg-melinder@srat.se
Sverker Jutvik
08-442 44 75
sverker.jutvik@srat.se
Karin Thorasdotter
08-442 44 64
karin.thorasdotter@srat.se

frågor till en

FORSKARE KOMMUNIKATÖR REDAKTÖR STYRELSEMEDLEM

Efter totalt 16 års engagemang i Logopedförbundet, som styrelsemedlem, redaktör för Logopeden och som kommunikatör, har det blivit dags för Signe Tonér att gå vidare med riktat fokus på sin fortsatta forskning.

TEXT: STINA LINDKVIST BILD: PRIVAT

1 Vad kan du berätta om din tid som styrelsemedlem i Logopedförbundet?

– På mitt första jobb i Luleå hade jag en chef som tyckte det var viktigt med en lokalfacklig representant och inte så långt efter examen blev jag den representanten, berättar Signe.

2009 blev hon kontaktad av valberedningen för Logopedförbundets styrelse och invald som suppleant.

– Eftersom jag hade ett flexibelt jobb på språkförskola och även befann mig i Stockholm fick jag ofta hoppa in för ordföranden bland annat i möten på Regeringskansliet och med Saco Hälso- och sjukvård. Jag byggde också upp lite specialkompetens vad gäller lagen om valfrihetssystem (LOV) i och med införandet av vårdval logopedi i Region Stockholm.

Signe blev senare kommunikationsansvarig och tog då bland annat över ansvaret för Logopedforum, som ursprungligen startats av logopeden Andreas Lind.

Signe framhåller dock något annat som den främsta bedriften under tiden i Logopedförbundets styrelse: Bytet av förbund från DIK till SRAT som hon

tillsammans med övriga styrelsemedlemmar drev igenom.

– Det var ett spännande, om än inte helt friktionsfritt, arbete – men avgörande för den frihet som vi idag har som en förening med egen ekonomi under SRAT där de sköter fackliga frågor och Logopedförbundet själva driver professionsfrågor.

2 Och därefter anställdes du som redaktör för Logopeden, vad lockade dig till det uppdraget och vad har du uppskattat mest?

– Jag skrev redan mycket i tidningen som styrelsemedlem, om till exempel vårdval och lönestatistik. Så det var ett naturligt steg att ta, berättar Signe.

– Jag tycker att tidningen under åren har fått en tydligare riktning där vi med ett sammanhållet tänk kring text och layout skapat en uppskattad tidning. Det har också fungerat väldigt smidigt att samarbeta med min redaktörskollega, vi har kompletterat varandra otroligt bra, säger Signe.

3 Hur gick det till när Logopedförbundet fick en kommunikatör?

– Logopedförbundets styrelse hade länge pra-

tat om att det fanns behov av en person som var arvoderad för att sköta omvärldsbevakning och professionsfrågor med fokus på medlemskommunikation och medlemsnytta. SRAT:s kommunikator har inte den tiden och inte heller den inriktningen på sitt arbete. Ett arvoderat uppdrag utannonserades utan lämpliga sökande, berättar Signe. Som befintlig redaktör för Logopeden tillfrågades Signe och påbörjade uppdraget 2020.

Under sin tid som kommunikator har Signe, tillsammans med styrelsen, arbetat fram en tydlig kommunikationsstrategi och konkretiserat hur medlemskommunikationen ska ske för att ge störst medlemsnytta. Enligt Logopedförbundets ordförande Kerstin Wiström framhålls vårt svenska förbund som en förebild när det gäller närvaro i sociala medier, då hon träffar representanter från andra europeiska länder.

4 Parallellt med allt detta arbete har huvuddelen av din tid sedan 2015 ägnats åt forskning, vad kommer du att fokusera på framöver?

– Tillsammans med kollegorna Tove Nilsson

Gerholm och Ghazaleh Vafaeian, som också är disputerade forskare vid institutionen för lingvistik på Stockholms universitet, har jag fått medel från Vetenskapsrådet till ett treårigt projekt. Där kommer vi att undersöka hur barns förmåga i det svenska språket ser ut vid skolstart och vilka faktorer som påverkar språkförmågan.

Signe trivs bra i den akademiska miljön – omgiven av personer med stor kompetens på sitt område och där det finns stora möjligheter att etablera intressanta samarbeten. Just nu filar hon till exempel på en ny forskningsansökan om ansvarsfull användning av AI tillsammans med forskare inom såväl logopedi, lingvistik och psykologi som maskinlärning och talteknologi.

– Jag trivs med att bidra till att skapa ny kunskap – både genom min forskning och i undervisningen, säger Signe. Hon undervisar bland annat på förskolläraryrket och på Logopedprogrammet, vilket nu blir hennes kvarvarande koppling till logopedin.

– Men jag utesluter inte att min forskning framöver kommer ha en mer logopedisk inriktning, avslutar Signe. ■

Efter totalt 16 års engagemang i Logopedförbundet är det dags för Signe Tonér att fokusera på sin fortsatta forskning.

Barbro Bruce

Brobyggare

mellan logopedi och specialpedagogik

Vi möter Barbro Bruce som efter 50 år i logopedins tjänst delar med sig av värdefulla tankar om språkets betydelse och vad logopeder i nära samarbete med andra professioner kan göra för att stötta barn och elever i språklig sårbarhet.

TEXT: SIGNE TONÉR BILDER: TINA STRIDFELDT

Hur får vi barn och elever att växa språkligt, att vilja berätta, läsa, uttrycka sig i tal och skrift? Där börjar mitt samtal med Barbro Bruce, logoped med 30 års klinisk erfarenhet från bland annat språkförskola och habilitering. Dessutom har hon disputerat i logopedi och är docent i utbildningsvetenskap med inriktning specialpedagogik. Hon har utöver forskningsartiklar även skrivit ett stort antal böcker, bland annat om kärnämnen i förskolan och om speciallärorollen.

– Ingen vill väl sänka kraven, men om höga krav gör att barnet ger upp har vi ju inte vunnit någonting, säger Barbro Bruce.

Utifrån all erfarenhet och ackumulerad kunskap, vad är då de viktigaste lärdomarna?

– Att låta barn och elever visa vägen och ta del av vad de vill berätta. Det är så viktigt att lyssna och försöka förstå hur det känns när man ofta blir lite

missförstådd eller hur det upplevs att alla andra har hunnit vända blad i boken medan man själv kanske bara har läst några rader, säger Barbro.

Språklig sårbarhet

Det kontextuella, relationella och dynamiska perspektivet är något som Barbro återkommer till flera gånger. Begreppet språklig sårbarhet, som hon varit med och etablerat, har blivit välanvänt de senaste åren.

– Språklig sårbarhet som begrepp har en hög grad av mänsklighet, alla kan relatera till det. Sårbarhetsbegreppet väver in det kontextuella (under vilka förutsättningar gällande utmaning respektive stöd) och det relationella (med vilka personer). Vi får fatt i individens upplevelse av att räcka till, menar Barbro.

– Dessutom riktar sårbarhetstanken om sökarljuset. Vad kan vi göra för att barnet eller eleven

"Ingen vill väl sänka kraven, men om höga krav gör att barnet ger upp har vi ju inte vunnit någonting"

"Det är så viktigt att lyssna och försöka förstå hur det känns när man ofta blir lite missförstådd eller hur det upplevs att alla andra har hunnit vända blad i boken medan man själv kanske bara har läst några rader"

ska våga ta sig an språkliga utmaningar utan att gå i baklås? Det leder förhoppningsvis till ett mer konstruktivt synsätt, säger Barbro.

– Vi behöver ett begrepp som föräldrar och barn kan förstå, säger Barbro, som också poängterar att hon inte har övergett det logopediska tankesättet. Hon ser det fortfarande som sin viktigaste grund.

Hon vill samtidigt betona att begreppet *språklig sårbarhet* inte är någon diagnos utan ett sätt att förstå och prata om upplevelsen av osäkerhet i möte med språkliga krav och förväntningar. Diagnosen *språkstörning* är ett av logopedens yrkesbegrepp och en garant för att en noggrann kartläggning och bedömning av språklig förmåga görs. Alltså kan de inte ersätta varandra och står inte i något motsatsförhållande – snarare kompletterar de varandra.

Med, i eller ur svårigheter?

Traditionellt sett har logopeder lagt ett enormt fokus på diagnostik, tester och utredningar. När Barbro gick över till "den andra sidan", det vill säga det specialpedagogiska fältet, blev hon uppmärksam på det starka individperspektivet inom logopedi. Logopeder pratar om individer med svårigheter till skillnad från individer i svårigheter.

– Men det absolut viktigaste är väl hur vi hjälper elever ur svårigheter. Det innebär att logopeder behöver vara experter på språklig tillgänglighet och tillgängliga lärmiljöer. Vi behöver leta efter möjlighetsskapare, inte bara var det tar stopp, menar Barbro.

Genom att fånga upp individens upplevelse av när det fungerar som bäst och när det går som lättast får vi viktig information. Det är sådana

aspekter som läraren bör göra mer av för att få upp elevens flyt och språkliga självförtroende. Barbro kallar det för pedagogiska triggers till framgång.

Logopeder i skola och förskola

När Barbro blev medlem i föreningen SFFL, nuvarande SITS, slutet av 1970-talet var det ett tydligt spänningsfält mellan talpedagoger och logopeder (som då var en ganska ny yrkeskår) och även idag ser man då och då exempel på ganska agiterade diskussioner.

– Vi måste fokusera på hur våra kompetenser kompletterar varandra för att på bästa sätt stötta barn, elever och lärare. Det är ju samma barn vi ska hjälpa. Som logopeder är vi kommunikationsexperten. Den förmågan behöver vi kanske använda oss

Med 30 års klinisk erfarenhet som logoped och senare som docent i utbildningsvetenskap poängterar Barbro Bruce vikten av att fokusera på hur olika kompetenser i skolan kan komplettera varandra för barnens bästa.

av lite mer, för att få fatt i själva dynamiken i samtal, hur vi ger plats åt varandra, hur vi bekräftar och bygger vidare på varandras inlägg – men också hur vi riskerar att "tiga ihjäl", övertolka eller föra fram egna synpunkter lite för hårt, säger Barbro.

– Det är till exempel inte så fruktbart att börja med ett långt utlåtande fyllt med facktermer och avslutat med en "att göra-lista". Det blir svårt att få det att landa rätt om man redan har bestämt vad en annan profession ska göra, konstaterar Barbro med viss skärpa.

Barbro lyfter också det faktum att när man som logoped kommer in i skolans värld är det mycket att sätta sig in i för att förstå och kunna ta hänsyn till allt som styr skolan. Hon ser logopedens bidrag i den pedagogiska kontexten att verkligen på djupet förstå vad som är pudelns kärna. Vad är svårt för individen och hur kan undervisningen bli mer språkligt tillgänglig? En formulering som "att leta

"Kom in med nyfikenhet och ödmjukhet och börja satsa på det som fungerar. I bland kan man bidra mer genom att ställa frågor än att komma med "sanningar".

mer efter det som finns, än vad som fattas" kan bli en ögonöppnare.

– Hur kan barn och elever stärka sin lust att språka/läsa/skriva trots sin känsla av sårbarhet? Målet måste vara att göra all undervisning, inklusive fritidshemmets, språkligt tillgänglig så att alla barn/elever hänger med och kan vara språkligt delaktiga. Den ultimata kombinationen enligt Barbro är när skollogopeden samarbetar nära speciallärare med inriktning språk-, läs- och skrivutveckling. Specialläraren kan sedan stötta undervisande lärare i att göra adekvata anpassningar i klassrummet.

I skolans framtid hoppas Barbro att klasserna är mindre och skolan mer följsam samt att alla elever känner att de duger och upplever meningsfullhet i social gemenskap och kunskapsutveckling.

– Jag tror på logopeder i skolan, logopeder som är nyfikna och som vill se hur olika kompetenser blir pusselbitar som tillsammans passar ihop. Vi har bred språklig kunskap när det gäller till exempel att analysera pragmatik, semantik, grammatik och fonetik som lärare kan ha mycket konkret nytta av.

I skolans kontext blir det också viktigt att läsa in sig på de teorier som lärare ofta utgår från, exempelvis sociokulturell teori – och numera har fokus hamnat på kognitionsvetenskap.

– Det underlättar mycket när man ska fungera som bollplank till lärare, säger Barbro.

Logopedin som kunskapsfält kompletterar pedagogiken, menar Barbro.

Råd och visioner

Finns det några specifika råd eller tips som Barbro har till logopeder som redan är inne i skolans eller förskolans värld eller som funderar på att röra sig i den riktningen?

– Jag har fått den frågan av logopedstudenter och då brukar jag svara: gör dig först "ofarlig" och sedan "oumbärlig"! Att vara ofarlig innebär att du inte sätter dig på höga hästar eller försöker ge sken av att du kan och vet allt. Kom in med nyfikenhet och ödmjukhet och börja satsa på det som fungerar. Ibland kan man bidra mer genom att ställa frågor än att komma med "sanningar". Att bli oumbärlig blir man först när man har förtjänat det i handling, förklarar Barbro.

Avslutningsvis kommer samtalet in på framtidsvisioner. Barbros förhoppning är att vi alltmer låter "bristperspektivet" mynna ut i ett möjlighetsfokus, exempelvis på språkligt tillgängliga lärmiljöer där alla barn och elever kan vara delaktiga och få känna meningsfullhet i social gemenskap och kunskapsutveckling.

– I den skönaste av världar är grupper och klasser mindre och skolan mer följsam. Varje individ får ta lite större plats språkligt. Vilka människor skapar vi genom de system vi har idag? Det känns ganska farligt att satsa mer på prov, tester, bedömningar och sortering än på pedagogiska möjligheter och språkligt tillgängliga lärmiljöer. Det handlar också om erkännande och respekt för variation och olikhet, men också på att ta vara på barnens erfarenheter och referensramar. Låt alla få utvecklas med en känsla av att duga och att få uppleva sig värdefull i gemenskap med andra, säger Barbro. ■

Barbro Bruce som i april tilldelades SCIRAs hedersdiplom.

FOTO: TINA STRIDFELDT

UTMÄRKELSE

SCIRAs hedersdiplom tilldelat Barbro Bruce

Organisationen Swedish Council of the International Reading Association (SCIRA) delade i början av april ut sitt hedersdiplom till logoped, med. dr och docent i utbildningsvetenskap Barbro Bruce. Diplomet delas ut årligen till person, grupp eller organisation som på ett förtjänstfullt sätt har verkat inom läsningens område. Barbro Bruce sällar sig därmed till en namnkunnig skara. Logopederna Astrid Frylmark och Eva-Kristina Salameh, organisationer som exempelvis LegiLexi och Föräldraförbundet för dyslektiska barn samt en rad författare, bland andra Sven Nordqvist, Astrid Lindgren och Inger och Lasse Sandberg, har tidigare förärats utmärkelsen.

Tips?

Har du förslag på någon eller några spännande logopeder som vi borde intervjua i "Mötet"? Maila till logopeden@logopedforbundet.se

Ny avhandling med fokus på AKK i skolan

I början av året disputerade Sofia Wallin i specialpedagogik vid Stockholms universitet med avhandlingen *Supporting Communication in Schools for Students with Intellectual Disability: Augmentative and Alternative Communication and Partner Strategies*.

Det övergripande syftet med avhandlingen var att beskriva och undersöka hur kommunikationen i anpassad grundskola kan se ut, med fokus på två vardagliga gruppaktiviteter: samling och fri aktivitet i klassrummet. I tre delstudier undersökte Wallin frekvens av turer och användning av olika kommunikationssätt samt hur utbildningsinsatsen AKKtiv Kompis tillämpades av lärare och hur den påverkade elevernas kommunikation.

– Mer specifikt undersökte jag lärares användning av responsiva strategier och pekprat som universell ansats i klassrummet, alltså att samma strategier användes med alla elever, berättar Sofia Wallin

Vad gäller eleverna så undersöktes deras antal turer och användning av bildbaserad kommunikation i relation till insatsen.

Avhandlingen i korthet

När det gäller turtagning och användning av olika kommunikationssätt i klassrummet så visade de sig att skolpersonalen dominerade interaktionerna i båda aktiviteterna och var mer distraherade under fri aktivitet än samling. Eleverna var tvärtom mer distraherade under samling än under fri aktivitet. AKK användes mer under samling än under fri aktivitet, av både elever och personal. Bildbaserad kommunikation användes nästan inte alls under fri aktivitet. Resultaten indikerar att skolpersonal kan öka sin användning av responsiva strategier och pekprat efter utbildningsinsatsen AKKtiv Kompis, och att dessa förändringar hos personalen i sin tur kan

öka elevernas användning av turer och bildbaserad kommunikation.

– Vi kunde också se att det kan vara svårt att själv upprätthålla användningen av strategierna över tid, särskilt pekprat, och att det därför kan behövas uppföljande träffar med fokus på strategierna även efter avslutad utbildningsinsats, förklarar Sofia Wallin.

Praktiska och kliniska implikationer

Wallins forskning ger inblick i hur vardagskommunikation i skolan kan se ut och klargör vilka förutsättningar som råder, både för elever och personal och är därmed relevant både för logopeder som själva arbetar i skolmiljö och för logopeder

som arbetar med barn i förskole- och skolålder och som har kommunikations-svårigheter

– Framför allt behöver vi som logopeder stötta skolpersonal i att använda AKK i mer fria samtal, säger Sofia Wallin.

Studierna lyfter också fram gruppkontexten, vilket är viktigt för logopeder att begrunda eftersom logopediska rekommendationer ofta utgår från individnivå. Dessutom pekar avhandlingsarbetet på att organisatoriska förutsättningar ofta påverkar kommunikationsmöjligheterna.

– Till exempel var personalen ofta distraherade under fria aktiviteter eftersom de då förberedde lektioner eller skapade kommunikationsmaterial, vilket kan tyda på att det saknas tillräckligt med tid för den typen av uppgifter under elevfria timmar, säger Wallin.

"Det är alltså viktigt att inte utvärdera kommunikationsinsatser för tidigt, särskilt inte i sammanhang där det först handlar om att omgivningen ska förändra sitt eget sätt att kommunicera."

Dessutom visade avhandlingen att förändringar i elevernas kommunikation blev mätbara först efter sju månader. Det är alltså viktigt att inte utvärdera kommunikationsinsatser för tidigt, särskilt inte i sammanhang där det först handlar om att omgivningen ska förändra sitt eget sätt att kommunicera.

Framtidsplaner

– Min förhoppning är att jag ska kunna fortsätta forska och jag tänker mig att min inriktning även framåt kommer att kretsa kring kommunikation. Nu är jag involverad i ett forskningsprojekt som handlar om att möjliggöra kommunikation för personer med omfattande motoriska svårigheter. De kan i dagsläget inte erbjudas något fungerande hjälpmedel för kommunikation i Sverige. Fokus är på Brain Computer Interface (BCI), där vi använder ett system som gör att användaren kan skriva bokstäver på datorn enbart med hjärnans signaler, berättar Sofia.

SIGNE TONÉR

Läs mer

Brain Computer Interface på styrmedbci.blogspot.com

FOTO: RICKARD KILSTRÖM STOCKHOLMS UNIVERSITET

Logoped Sofia Wallin har disputerat i specialpedagogik med sin avhandling om kommunikation och AKK i anpassad grundskola.

AVHANDLING

Patienten i centrum i avhandling om röstdysfori

I slutet av januari försvarade Jenny Holmberg sin avhandling *On voice dysphoria: placing the transgender and gender diverse client at the centre of gender-affirming voice training* vid Umeå universitet.

Avhandlingens övergripande syfte var att sätta patientperspektivet i fokus genom att fokusera på transpersoners uppfattningar av röster och av könsbekräftande röstbehandling, vilket står i kontrast med tidigare forskning som framför allt har låtit otränade lyssnare och cispersoner delta i olika typer av lyssningsexperiment.

I avhandlingens fyra delstudier har Holmberg bland annat genomfört intervjuer med transpersoner inför röstbehandling samt jämfört lyssnarbedömningar mellan transpersoner, cispersoner och logopeder när det gäller att skatta femininitet och maskulinitet i röster. Transpersoner och cispersoner skilde sig inte åt, medan logopederna visade en tendens till lägre skattningar av såväl femininitet som maskulinitet. Holmberg menar därför att logoped och patient tillsammans bör utforska patientens uppfattning av femininitet och maskulinitet i rösten för att säkerställa att behandlingsmål och utvärdering baseras på patientens uppfattningar. Holmberg lyfter också behovet av att utforma lyssnaruppgifter på ett sätt som ger möjlighet till kontinuerliga snarare än binära skattningar av upplevd femininitet/maskulinitet i röster.

Statistisk analys visade att grundtonsfrekvensen var den enskilda egenskap som främst inverkar på lyssnarnas uppfattning av femininitet och maskulinitet i röster, men även aspekter av artikulation, intonation och resonans bidrog till att förklara variationer i lyssnarnas skattningar. En klinisk implikation av detta är att träning av både röstläge, intonation, resonans och artikulation behöver övervägas i röstbehandlingen.

SIGNE TONÉR

Holmberg, J. (2025). *On voice dysphoria: placing the transgender and gender diverse client at the centre of gender-affirming voice training* (Diss. (sammanfattning). Umeå universitet.

Behandlingsutvärdering vid Parkinsons sjukdom

I slutet av mars försvarade logoped Hanna Steurer avhandlingen *Speech, communication, and neuroimaging in Parkinson's disease: characterisation and intervention outcomes* vid Karolinska institutet.

Parkinsons sjukdom påverkar såväl tal som kommunikation och många individer med Parkinsons sjukdom får dysartri som kännetecknas av svag röststyrka, monoton röst, heshet, varierande tal-tempo och artikulationssvårigheter. Dessa utmaningar kan leda till social isolering och försämrad livskvalitet och det är därför viktigt med logopedisk intervention för patientgruppen. Traditionell behandling har ofta bestått i individuell behandling, men Steurer har istället utvärderat den intensiva och högt strukturerade gruppinterventionen HiCommunication, som både riktar in sig på att förbättra tal- och kommunikationsförmåga och att underlätta implementering i vardagslivet.

Behandlingutvärdering, hjärnabildning och VoxLog

Avhandlingsprojektet genomfördes inom ramen för en randomiserad kontrollerad studie som omfattade 95 personer med mild till måttlig Parkinsons sjukdom. Resultaten av HiCommunication-interventionen jämfördes med en aktiv kontrollgrupp, där personer med Parkinsons sjukdom deltog i en annan typ av gruppintervention.

– Jag studerade även förändringar i hjärnans funktionella konnektivitet efter interventionen samt genomförbarheten i att använda bärbar teknik i form av VoxLog för att mäta röstanvändning i vardagen, det sistnämnda som ett mått på hur behandlingseffekter överförs från behandlingsrummet till det verkliga livet, berättar Hanna.

Dessutom analyserades sambanden mellan

tal- och röstfunktion, kognitiv status och hjärnabildningsdata (magnetresonanstomografi) före behandlingen.

Goda behandlingseffekter

Steurers delstudier visar att nedsatt röststyrka och röstkvalitet är framträdande symtom vid mild till måttlig dysartri hos personer med Parkinsons sjukdom.

– Behandling med HiCommunication ledde till förbättringar både avseende röststyrka och röstkvalitet och förbättringen i röststyrka var kliniskt meningsfull för majoriteten av deltagarna. Vi kunde också se förändringar i hjärnans funktionella konnektivitet efter behandlingen, särskilt i nätverk som är centrala för motorisk kontroll av tal och röst, förklarar Hanna.

Kliniska implikationer

Den tydligaste kliniska relevansen av Steurers arbete är resultaten av gruppinterventionen.

– HiCommunication kan ge meningsfulla förbättringar i röststyrka och förbättringar i röstkvalitet hos personer med mild till måttlig Parkinsons sjukdom. Resultaten stärker argumenten för att erbjuda evidensbaserad gruppbehandling inom logopedisk verksamhet, konstaterar Hanna.

Avhandlingen betonar också vikten av att använda flera typer av bedömningsmetoder för att få en heltäckande bild av behandlingseffekter.

– Genom att kombinera akustiska och percep-

"Behandling med HiCommunication ledde till förbättringar både avseende röststyrka och röstkvalitet och förbättringen i röststyrka var kliniskt meningsfull för majoriteten av deltagarna"

FOTO: PRIVAT

Logoped Hanna Steurer har disputerat vid Karolinska Institutet med en avhandling om behandlingsresultat vid Parkinsons sjukdom.

tuella analyser, självskattningar och objektiva mått på röstanvändning i vardagen får vi en mer nyanserad förståelse av både den kliniska förbättringen och hur behandlingen påverkar individens kommunikationsförmåga i det dagliga livet, säger Hanna Steurer, som även fortsättningsvis ägnar sig åt forskning vid KI och vid Uppsala universitet. Just nu fokuserar hon på vidareutveckling och implementering av HiCommunication i primärvården med målet att göra effektiv tal- och röstbehandling tillgänglig för fler personer med Parkinsons sjukdom oavsett var i vårdkedjan de befinner sig.

SIGNE TONÉR

Steurer, H. (2025). *Speech, communication, and neuroimaging in Parkinson's disease: characterisation and intervention outcomes*. Doct. Diss, Karolinska Institutet.

AVHANDLING

Sväljsvårigheter efter strålbehandling

Kerstin Petersson försvarade avhandlingen *Radiation-induced Dysphagia: Intervention and Assessment Tools for Head and Neck Cancer* vid Göteborgs universitet i början av året.

Kerstin Petersson har undersökt förebyggande och rehabiliterande insatser för gap- och sväljsvårigheter för strålbehandlade patienter med huvud- och halscancer. Hon kunde bland annat visa att den så kallade Shaker-övningen, som syftar till att stärka halsmuskler och därmed potentiellt förbättra sväljförväggen, visade sig ge få mätbara skillnader efter åtta veckors träning. En uppföljningsstudie visade att interventionsgruppen som gjort Shaker-övningen inte upplevde förbättrad livskvalitet varken vid kort- eller långtidsuppföljning. Förebyggande träning undersöktes i en av avhandlingens delstudier men insatsen hade ingen statistiskt säkerställd effekt en månad efter avslutad strålbehandling.

Peterssons studier visar att det finns ett fortsatt behov av att utveckla metoder för att motverka eller minska förekomst av svälj- och gapsvårigheter hos patienter med huvud- och halscancer.

Petersson har inom ramen för avhandlingsarbetet även översatt och validerat ett protokoll för FUS-undersökning. Översättningen var tillförlitlig och möjliggör standardiserad bedömning av sväljfunktion i aktuell patientgrupp såväl i forskning som i klinisk praxis.

SIGNE TONÉR

Petersson, K. (2025). *Radiation-induced dysphagia: intervention and assessment tools for head and neck cancer*. Diss. (sammanfattning) Göteborgs universitet.

Länkar till avhandlingar

Länkar till 2024-20025 års avhandlingar av logopeder finns på Logopedförbundets hemsida.

Har vi missat någon avhandling? Maila logopeden@logopedforbundet.se

0 per os

VAD MENAR VI MED DET EGENTLIGEN?

Logopeder inom Habiliteringsmottagning barn och unga, Region Skåne har kartlagt hur logopeder i Sverige använder begreppet och rekommendationen 0 per os.

TEXT: EMMA GOTTHARDSSON, LINDA SMETANA OCH LINDA WÅNGMAR LINDHAGEN
LOGOPEDER INOM HABILITERINGSMOTTAGNING BARN OCH UNGA, REGION SKÅNE

Begreppet 0 per os betyder ordagrant inget via munnen. Uttrycket kan exempelvis användas när en patient ska fasta inför en operation. Inom Habiliteringsmottagning barn och unga, Region Skåne framkom ett behov av att ta reda på vad som menas när logopeder använder begreppet 0 per os.

Därför frågade vi ett mindre antal logopeder i Sverige som jobbar med dysfagi (barn och/eller vuxenpatienter) vad de lägger in i begreppet. I vår redogörelse har vi tagit fasta på de två viktigaste frågorna, nämligen om 0 per os verkligen betyder inget via munnen samt om hur mycket felsväljning av vatten eller slät puré lungorna kan hantera. Kompletterande frågor ställdes till en lungläkare på Skånes Universitetssjukhus och vi förde även diskussioner med en barnneurolog inom vår verksamhet.

Bokstavlig eller ungefärlig tolkning?

En fråga var formulerad på följande sätt: "När ni har patienter med felsväljning som gör att 0 per os rekommenderats, tänker ni att det då är just 0 per os?" Flertalet logopeder angav att de rekommenderade smakportioner även vid rekommendation om 0 per os. Några använde ordet "smaksensationer" vilket sannolikt avser en ytterst liten mängd. Logopederna beskrev att smakportioner kan ge

ökad livskvalitet, bidra till att rensa svalget och behålla normal oral funktion. Någon svarade att en strikt tillämpning av 0 per os kan gälla när någon är så pass svårt sjuk att det är svårt att svälja sin egen saliv. Rekommendationen från flertalet svarande var att man bör ge förklaringar och konkreta

tips som fungerar i familjens vardag, men även tydligt informera om risker.

"Rekommendationen från flertalet svarande var att man bör ge förklaringar och konkreta tips som fungerar i familjens vardag, men även tydligt informera om risker."

Felsväljning och mängd mat

Den andra frågan som lyfts fram i vår sammanställning löd: "Hur mycket felsväljning av vatten eller slät puré tänker du att lungor kan hantera?". Läkarna uppgav att mängden som sväljs fel har avgörande betydelse för om det resulterar i en lätt retning, kemisk pneumoni

eller ännu värre konsekvenser. Vilken mängd som rekommenderas beror på individen. Även logopederna uppgav att det är individuellt hur pass känslig man är för aspiration. Logopederna uppgav varierande storlek på smakportionerna, alltifrån ett kryddmått, att mata på fingret och upp till en deciliter vatten om dagen nämndes. Flera rekommenderade smakportioner några gånger per dag och några uppgav specifikt korta måltider på 2-5 minuter flera gånger om dagen. Logopederna betonade också vikten av god munhygien.

Läkarna betonade också att pH-värdet på det

som aspireras har stor betydelse. Vatten, som är neutralt, är exempelvis mindre farligt att aspirera, medan ämnen som är sura (exempelvis magsyra) eller basiska kan ha större påverkan. Det är därför viktigt att identifiera och behandla reflux och kräkningar. Proteiner och fettmolekyler är svårare för lungorna att lösa upp jämfört med enkla kolhydrater som glukos (t ex i saft). Komplexa kolhydrater är svårare för lungorna att hantera.

Slutsatser och reflektioner

Vi föreslår att begreppet 0 per os undviks om det inte är just inget via munnen som avses. Svaren visade att logopederna inte var samstämmiga kring vad som är farligt att aspirera, medan läkarna betonade pH-värde och den mängd som aspireras. Samstämmighet saknades även när det gällde smakportioners storlek. Här tolkar vi olikheterna som individuella anpassningar till varje patient

snarare än att logopederna tycker olika. Vi lämnar gärna över till ytterligare kollegor att eftersöka vidare kunskap som kan ge upphov till tydligare och mer välunderbyggda rekommendationer framöver. Vi vill också passa på att tacka alla som tog sig tid att svara på våra frågor.

emma.gotthardsson@skane.se

linda.smetana@skane.se

linda.wangmarlindhagen@skane.se

Läs mer

Flera logopeder som deltog i undersökningen tipsade om läsvärda artiklar inom området. En förteckning över artiklar finns att ta del av på logopeden.se.

Tre logopeder i Region Skåne frågade sig vad vi menar med begreppet 0 per os och gjorde en kartläggning.

FOTO: PIXABAY

Patienten och språket före den svenska logopedin

Hur såg man på personer med afasi år 1945? Hur betraktades olika typer av språksvårigheter innan logopedin fanns? Det belyses i ett arkivmaterial kring barnpsykiatern Elis G. Regnér, sammanställt av logoped Karin Mickos.

Nyligen fick jag chansen att gå igenom en större samling material som gäller en släkting, Elis G Régner. Han var en högt ansedd barnpsykiatriker och överläkare i Göteborg på 1950- och 1960-talet. I materialet ingår tre medicinska texter om språkforskning. Där sammanfattar Regnér dåtidens forskning, som han sedan belyser med egna patientfall.

Texterna, som har titlarna "Studier i språkets psykopatologi", "Studier över de schizofrena språkanomaliernas natur vid jämförelse med afasierna" (publicerade i *Nordisk Medicin*) och "Språkpatologiska paralleller till vissa litterära stilar" (*Ord och Bild*), är daterade 1941 och 1945 och föregår därmed den första logopedutbildningen i Sverige med ungefär 20 år. Texterna visar att man befann sig i en tid av förändring, där forskningen börjat röra sig från att vara ett strikt medicinskt område till något som mer liknar det vi logopeder idag ägnar oss åt, alltså ett tvärvetenskapligt område med hänsyn till både fysiska och psykologiska faktorer. Den moderne forskaren har också, enligt Regnér, ett minskat fokus på orsak och skadeområden i hjärnan till förmån för ett bredare fokus där även andra faktorer beaktas.

Nedan återger jag några av texternas mest intressanta delar, vilka belyser den språkliga forskningen som den såg ut under första halvan av 1900-talet.

"Språkets psykopatologier", 1941

I den här skriften från 1941 definieras afasi som något som uppstår vid skador i "hjärnans språkområden" och som drabbar både tal och språk. Tal i detta fall hänvisar främst till framställning av talat språk, medan språk istället hänvisar till innehållet i det som sägs. Texten tydliggör också att afasi vid denna tidpunkt inte längre delas upp utifrån ett antagande om avgränsade skador i olika delar av hjärnbarken med isolerad påverkan på specifika delar av språkförmågan, vilket tidigare var typiskt. I en jämförelse mellan patienter med afasi respektive schizofreni återkommer Regnér till hur vanskligt det är att i invecklade

språkrubbningar "anlägga grovanatomiska skadeområden". Istället vill han tillämpa en teori om mer global påverkan. Han menar att olika typer av skador inom en större "språksfär" i hjärnan ger sig tillkänna som rubbningar av språket och talet. Flertalet exempel på afatiska patienter med olika typer av hjärnskador används även för att illustrera detta.

"Schizofrena språkanomalier vid jämförelse med afasierna", 1945

Här jämför Regnér de schizofrena språkanomalierna med afasierna. Schizofreni hade vid denna tidpunkt ingen fastställd orsak. Genom att belysa likheter mellan afasier och andra organiska skador som orsakar "psykopatologiska defekter", ansåg sig Regnér se tecken på att även schizofreni uppstår åtminstone delvis till följd av organiska skador i delar av hjärnbarken. Dock poängterar han att man liksom vid afasi ska akta sig för att benämna var skadan sitter. Man ska hellre tillämpa en då nyligen introducerad och mer global teori där skadan sitter inom "språksfären". Regnér hävdar också att afasi inte endast påverkar språkliga funktioner, utan menar att andra funktioner också drabbas. Han tar stöd i dåtidens forskning som gjorde gällande att de intellektuella funktionerna är beroende av de språkliga. Han skriver dock: "...det är överhuvudtagligt vanskligt eller omöjligt att yttra sig om en afatikens intellektuella status i all allmänhet".

I artikeln presenteras parvisa patientfall: en person med afasi och en person med schizofreni. Ett av paren består av en äldre man som haft en hjärnblödning samt en medelålders man som har schizofreni sedan ett antal år. Båda patienterna uppvisar omfattande nedsättningar i expressiva och impressiva språkliga förmågor, såväl skriftliga som muntliga. Vid tal är afatikern trevande och väl medveten om sina svårigheter, medan den schizofrene är nonchalant och noterar inte sitt eget tillstånd. Båda har återkommande parafasier och meningslösa "ordnybildningar". Ett exempel på detta är "grammofik" som används

istället för ordet "grammofon". Den schizofrena mannen uppvisar även symptom som liknar de grammatiska svårigheter som förekommer hos afatikern, men denna likhet är enligt Regnér endast ytlig. Han problematiserar sina egna jämförelser genom att notera att "ny afasiforskning" uppvisat att språkprestationer ska betraktas som dynamiska enheter och inte analyseras detaljvis i "döda, isolerade tvärsnitt", så som sker i de angivna exemplen.

Regnér konstaterar sammanfattningsvis att vid såväl afasi som schizofreni finns det ett gemensamt led i "språkmekanismen" där störningen sker. Han föreslår även att man i framtida forskning kan hitta gemensamma nämnare för flera tillstånd, exempelvis vissa typer av demens och parkinsonider genom att vidga språkbegreppet. Dessa tillstånd var vid denna tid delvis utforskade och ofta svårkategoriserade.

"Språkpatologiska paralleller till vissa litterära stilar", 1941

Regnérs artikel från kulturtidsskriften *Ord och bild* förklarar att litterära stilar, exempelvis futurismen, medvetet väljer att konstruera sina som inte följer vanliga regler och konventioner för talat och skrivet språk. Konstnären gör det i syfte att förkasta det språkliga regelverket. Resultatet blir text som i mångt och mycket liknar det en person med en språklig nedsättning skulle kunna producera, men då oavsiktligt eller omedvetet. Regnér nämner bland annat exempel på surrealistiska dikter, där både parafasier, perseverationer och satsrubbingar tycks förekomma, om man bortser från det faktum att diktaren skrivit så med avsikt. Han pratar också om återkommande långsökta associationer och metaforbildning, vilka enligt hans exempel kan vara karaktäristiskt för schizofrenas språkbruk likväl som för vissa författares. Nybildning av ord förekommer även hos båda grupperna. Båda tillgriper

språkresurser som normalt är uteslutna "på grund av vanlig språkkänsla och konvention".

Regnér diskuterar även kring hur diktaren får sin inspiration. Svaret, enligt Regnér, är drömmar. De innehåller mycket symbolism och asyntaktiska bildserier som i vakettillstånd kan användas i konsten. Drömmar begränsas inte av samhällets förväntningar och sociala konventioner. Genom att använda deras innehåll får man ett material som låter och upplevs avvikande på samma sätt som språkbruket hos en person med exempelvis en afasi. Skillnaden blir dock att författaren avsiktligt och medvetet använder teman och språkbruk som de vet är avvikande. Personer med afasi har inte kontroll över hur de uttrycker sig.

Paralleller mellan barns språkutveckling och afasi

Medan Regnérs texter huvudsakligen berör afasi och så kallade "språkrubbingar" hos vuxna, finns det även kortare avsnitt gällande barns språkutveckling. Där diskuterar Regnér små barns användning av enstaka ord som ersättning för hela satser. Ett exempel är ett barn som säger "kaka" men menar "jag vill ha kaka" eller "ge mig kaka". Därmed är det enstaka ordet sett till sin funktion en sats. Barnet använder denna sats för att utlösa en handling, motorisk eller psykologisk, från en förälder eller annan anhörig. Detta fenomen relaterar Regnér till språkvetaren Wilhelm Cederschiölds (1882-1959) tes om att satsen kommer före ordet i ordningen mellan tanken och talet och han återkommer till denna idé även vad gäller afasiforskning. Han framhåller nämligen att satsens konstruktion har större betydelse vid analys av språkliga avvikelser hos en person med afasi eller schizofreni än enstaka ord. Det är i satsens konstruktion som man får en komplett och övergripande bild av patientens svårigheter.

Reflektion

De ovan nämnda skrifterna lyfter inte bara fram många intressanta idéer och tankar kring tal och språk vid både psykisk sjukdom och förvärvade hjärnskador. De ger oss dessutom möjligheten att känna igen mycket av det som idag ingår i vårt arbete som logoped, men som på den tiden var en del av den medicinska professionen. Texterna ger oss ett perspektiv på hur området såg ut innan det fanns logopedar att tillgå. De visar också på några av de förändringar inom området som ledde fram till den tvärvetenskapliga profession och det forskningsområde som vi logopedar arbetar med idag.

Stort tack till Harriet Hammar, dotter till Elis G Regnér, för tillgången till dessa historiska dokument.

KARIN MICKOS

HÖGSÅSONG FÖR ÅRSMÖTEN I

Lokalföreningarna

Våren är en tid för årsmöten i lokalföreningarna. I Skåne kretsade en stor del av mötet kring det nyligen införda vårdvalet i regionen. I Jönköping tackades Anna Aronsson av efter många år i förbundets tjänst.

Logopedförbundet Jämtland-Härjedalen höll sitt årsmöte den 11 februari. Mötet beslutade att fortsätta fokusera påverkansarbetet på behovet av logoped inom äldreomsorg i kommuner och behov av dyslexiutredningar. Man kommer även att ordna en social medlemsaktivitet en gång per termin samt initiera en diskussion om specialisering och karriärvägar inom yrket.

Logopedförbundet Västerbottens årsmöte skedde den 20 mars. Till ny ordförande valdes Michaela Garzon-Hagerius. Övriga styrelseledamöter är Caroline Gällstedt, Barbara Eberhart och Emma Lycksell.

Logopedförbundet Västernorrland, som är det senaste nytillskottet på lokalföreningskartan, höll sitt digitala årsmöte den 31 mars. De frågor om medlemmarna önskar att lokalföreningen fokuserar på är löneutveckling och att arbeta för fler logopedtjänster i såväl region som kommuner.

Vid årsmötet i Västernorrlands lokalförening önskade medlemmarna att styrelsen ska fokusera på löneutveckling och fler logopedtjänster.

Logopedförbundet Jönköping höll sitt årsmöte den 22 april. Där hölls ett panelsamtal med temat "Logopedi i primärvård för vuxna personer med svälj- tal- och eller språknedsättning - goda exempel." Logopederna Julia Yli-Hukka, Elisabeth Hultby och Anna Aronsson deltog i panelen.

Jönköpingsföreningen tackade också av Anna Aronsson som lämnade styrelsen efter många år. Ny styrelse är Viktoria Front (ordförande), Marie Lindström, Maria Svensson, Caroline Samuelsson, Anna-Karin Thorsell och Sanna Nordvall.

Logopedförbundet Halland var nästa lokalförening att hålla sitt årsmöte 23 april. Utöver sedvanliga årsmötesförhandlingar gästades mötet av Lina Öinert, som höll en presentation på temat "Logopeden i förskoleförvaltningen – utmaningar och logopedens viktiga roll."

Logopedförbundet Stockholms årsmöte den 8 maj inleddes med en inspirerande föreläsning av Anna Eva Hallin. Den nya styrelsen består av Jenny Gauding, Malin Abassi Persson, Martina Sundström, Sibylle Dillström, Charlotta Fröman, Narin Jamal och Clara Hultqvist. Ordförande kommer att utses av styrelsen på nästkommande styrelsemöte. Efter årsmötet bjöds de som ville in till en AW.

SIGNE TONÉR OCH STINA LINDKVIST

Logopedförbundet Skåne hade digitalt årsmöte den 22 april med efterföljande frågestund kring det vårdval för delar av logopedin i regionen som började gälla från och med årsskiftet. Styrelsen har under det gångna året fokuserat mycket på vårdvalet och gör det även framgent, eftersom det påverkar hela logopedin i Skåne. Reflektioner efter ett kvartal av vårdval är att fokus har förflyttats från att bedriva logopedisk vård till att få ihop budgeten via ökad produktion. Arbetssätt och kodning ändras för att det ska passa ersättningssystemet. Vidareutbildning, utvecklingsarbete och handledning av studenter påverkas negativt. Dessutom har stressnivån hos logopederna ökat. Det positiva är att det har tillkommit ungefär 25 nya logopedtjänster där logopederna fått ett något högre lön, och att tillgängligheten för läs- och skrivutredningar ökar.

JASMINE LINDSTEN, ORDFÖRANDE LOGOPEDFÖRBUNDET SKÅNE

Ytterligare lokalföreningsårsmöten ägde rum efter tidningens pressläggning.

Kontaktuppgifter

Är du ny ledamot i din lokala styrelse eller har ändrat roll? Uppdatera dina uppgifter genom att logga in på srat.se. Information om lokalföreningar och lokalfackligt förtröendevalda på Logopedförbundets hemsida hämtas från medlemsregistret.

Du har väl fyllt i medlemsenkäten?

Vårt förbund drivs och utvecklas av oss medlemmar. Enkäten ger förbundet värdefullt underlag för arbete kring viktiga frågor om arbetsmiljö och möjligheter till kompetensutveckling. Missa inte din chans att bidra. Scanna QR-koden för att komma till enkäten.

Nytt kollektivavtal för dig som jobbar i kommun och region

Den 7 april blev fack och arbetsgivare klara med förhandlingarna kring ett nytt kollektivavtal, HÖK-T. Avtalet omfattar en majoritet av yrkesverksamma logopedier och gäller totalt cirka 90 000 akademiker i kommuner, regioner och kommunala företag.

AkademikerAlliansen, där SRAT ingår som ett av 16 fackförbund inom Saco, har sedan jul förhandlat om villkoren i kommun och region med arbetsgivarorganisationerna Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sobona, arbetsgivarorganisationen för kommunala företag.

–**Jag är glad för att vi har kammat hem** flera krav som vi ställde redan i förra avtalsrörelsen. Avtalet kommer helt klart att uppvärdera de insatser som våra medlemmar gör i kommuner och regioner, säger Mattias Torell, biträdande förhandlingschef på SRAT.

Förbättringar i förhållande till tidigare avtal gäller bland annat anställningstrygghet, ersättningar, arbetstid och ökad individuell flexibilitet. En provanställning

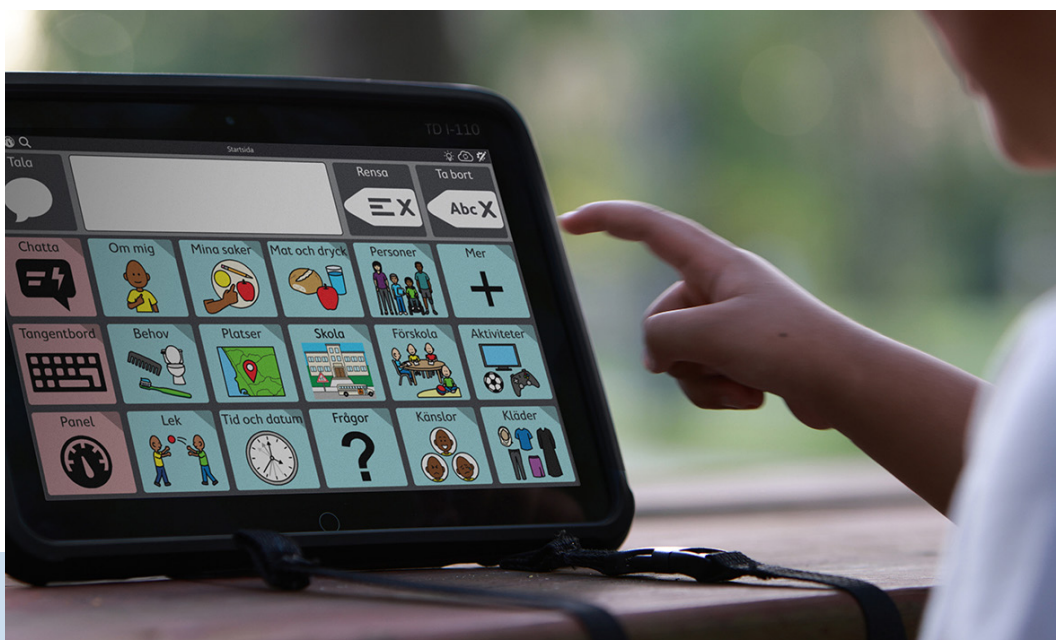
ska hädanefter kopplas till individen och inte tillämpas generellt. Det blir dyrare för arbetsgivare att tillämpa förskjuten arbetstid och definitionen av vad som räknas som ett nattpass skärps. Det nya avtalet innebär också tydligare regler kring flextid och anställda ska även få större möjligheter att påverka sin arbetstid. Dessutom ska en partsgemensam arbetsgrupp utreda förutsättningarna för att införa individuella tidskonton, vars syfte skulle vara att möjliggöra individuella överenskommelser om individers villkor för ledighet, pengar eller pensionsavsättning.

Löneavtalet i den uppdaterade versionen av HÖK-T innehåller en ny skrivning om chefsens roll där det tydligt framgår att lönebildningsprocessen gynnas av att chefsens roll som arbetsgivarens företrädare tydliggörs. Lönesättande chefsens förutsättningar är avgörande för kvaliteten i lönesättningen.

Har du frågor kring det nya kollektivavtalet? Hör av dig till kansli@srat.se

Upptäck TD Snap® Express

Nu finns den nya siduppsättningen TD Snap Express tillgänglig att ladda ner i vår kommunikationsapp TD Snap.

TD Snap på tidig kommunikationsnivå

TD Snap Express är designad för att hjälpa både barn och vuxna att enkelt uttrycka sina behov och önskemål genom temabaserade ord och fraser.

Kom igång på nolltid

Tack vare ett färdigt startpaket med ord, möjlighet att addera personligt innehåll och en förenklad siduppsättning är TD Snap Express lätt att implementera och lära sig.

Läs mer om TD Snap Express på se.tobiidynavox.com eller kontakta oss på sweden.sales@tobiidynavox.com för att boka ett möte med din regionsansvariga.